

УДК 373.3.016:821.161.2
DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2022.83.15>

А. А. Ємець

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та методики викладання філологічних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній освіті Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

О. М. Коваленко

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та методики викладання філологічних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній освіті Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

СУЧАСНА ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ ПОЗАКЛАСНОГО ЧИТАННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Стаття присвячена проблемам зниження в сучасному суспільстві інтересу до читання як у дітей, так і в дорослих. Основні причини цього явища зумовлені низкою причин, серед яких виділяють економічний аспект (висока ціна та не завжди широка доступність книжки, відсутність вільного часу, який можна приділити читанню), інформаційний (поява нових технологій, способів передачі знань), загальнокультурний (зміна стилю життя та дозвілля із наданням переваги телебаченню як засобу розповсюдження новин та розважального контенту, зменшення необхідності читання у дорослому житті задля кар'єрного зростання тощо). Наведено результати сучасних досліджень, присвячених цьому питанню.

Розглянуто визначення поняття «компетентний (стратегіальний) читач», кваліфікований читач. У початковій школі поняття «кваліфікований читач» має свою специфіку й уточнюючий термін – «читач-початківець». Це дитина, яка знаходиться на початковому рівні формування читацьких компетентностей і здатна опанувати смисл художніх творів лише на основі педагогіки партнерства, коли досвідчений читач допомагає їй заповнити наявні прогалини, коли дорослий ділиться своїм досвідом сприймання й аналізу прочитаного.

Однією з провідних ознак кваліфікованого читача є сформована читацька самостійність, яка спирається на розвинуту читацьку компетентність та свободу вибору. У ХХ столітті цю якість ефективно формувала система уроків позакласного читання, у витоків яких стояли Н.М.Светловська та О.В.Джежелей. Однак сьогодні повноцінно реалізувати всі закладені методистами аспекти неможливо.

Стаття має за мету розкрити перспективи сучасної трансформації системи позакласного читання в початковій школі задля формування читацької компетентності учнів.

На основі характеристики основних етапів формування читацької самостійності в початковій школі (підготовчий, початковий, основний і заключний) визначено типові труднощі, з якими стикається вчитель, який починає проводити уроки позакласного читання. Основна проблема пов'язана з відсутністю необхідного навчального матеріалу – системи дитячих книжок, опрацювання яких буде цілеспрямовано впливати на формування читацьких якостей.

До кожного етапу формування читацької самостійності подано варіант трансформації класичної методики. Перш за все, це стосується розробки посібників, що пропонують сучасні варіанти наповнення освітнього процесу.

Ключові слова: кваліфікований читач, учень початкової школи, позакласне читання, методика, посібники.

Постановка проблеми. Одним із пріоритетних завдань початкової школи є формування в учнів інтересу до дитячої книжки і залучення їх до читацької діяльності. У наш час його реалізація набуває особливої актуальності у зв'язку з тим, що впродовж останніх десятиліть спостерігається негативна тенденція щодо зменшення потреби в систематичному читанні. Так, за даними всеукраїнського соціологічного дослідження «Читання в контексті медіаспоживання та життєконструювання»(2020) [1] лише 8% дорослих і 13% дітей щодня читають книжки. Ці дані збігаються з результатами дослідження «Читомо», згідно з

якими лише 10% дорослих українців не уявляють свого життя без книжок[2].

Ця проблема зумовлена цілою низкою причин, серед яких можна назвати такі: економічний аспект (висока ціна та не завжди широка доступність книжки, відсутність вільного часу, який можна приділити читанню), інформаційний (поява нових технологій, способів передачі знань), загальнокультурний («зміна стилю життя та дозвілля» із наданням переваги «ТБ як засобу розповсюдження новин та розважального контенту», зменшення необхідності читання у дорослому житті задля кар'єрного зростання» [3]).

Польські дослідники проблем читання (Biblioteka Narodowa) вважають, що «нелюбов» до читання має ознаки спадковості та впливу зовнішнього середовища [3]. Тому системно впливати на процес формування читача, забезпечуючи дитині привабливе книжкове середовище, навчаючи її взаємодіяти з книжкою, виробляючи в неї цю життєво важливу звичку було і залишається актуальним завданням сучасної початкової школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У сучасному європейському освітньому просторі формування грамотного читача розглядається з точки зору читацьких компетентностей, де акцент зроблено на вмінні знаходити й опрацьовувати текстову інформацію: якщо ще донедавна метою освіти «було передусім накопичення та засвоєння інформації, то нині йдеться про формування здатності особи працювати з будь-якими видами інформації, розуміти, належно осмислювати, оцінювати її та застосовувати відповідно до все більш ускладнених особистих і суспільних потреб» [4]. Отже, компетентний читач – це «особа, яка вдається до когнітивних читацьких процесів, навичок і стратегій із метою знайти інформацію й досягти її розуміння, а також критично оцінити актуальність і достовірність цієї інформації» [4]. Саме тому друга назва сучасного компетентного читача – стратегіальний читач.

Вітчизняні методисти наголошують на використанні терміну «кваліфікований читач» – це людина, яка «розуміє й цінує твори мистецтва, володіє почуттям прекрасного й здатна до повноцінного, критичного сприйняття художнього твору як мистецтва слова» (Ю. Султанов, 2000) [5, С.4]. «Здобуваючи літературну освіту в школі, учень вчиться відрізняти художній текст від нехудожнього (навчального, науково-пізнавального, публіцистичного); сприймати літературний твір як мистецтво слова, як невід'ємну частину національної і світової культури; розуміти духовні цінності, відображені в літературі; висловлювати та обґрунтовувати своє ставлення до цих цінностей, відстоювати власні моральні позиції; – засвоювати художній твір на особистісному рівні (вести діалог «автор – читач», перейматися думками і почуттями літературних героїв); відзначати й оцінювати мову художніх творів...» (В. Снегірьова, 2020) [6]. У такому читанні акцент робиться не на утилітарному підході до художньої літератури, а на пошуку смислів, певній рефлексивності.

У початковій школі кваліфікований читач – це читач грамотний, діяльний, який любить читати. «Кваліфіковану читацьку діяльність визначають наявність мотиву (бажання), уміння ставити реальну мету, усвідомлювати свій інтерес, знаходити шляхи його реалізації, свідомо й обґрунтовано вибирати з розмаїття видань книжку відповідно до задуму і власних читацьких можливостей,

здійснювати процес читання й осмислення твору, використовувати набутий досвід і знання для особистісного росту, цікавої, соціально значущої справи» [7].

У початковій школі, на відміну від загальноосвітніх навчальних закладів II-III ступенів, читачі мають певні вікові особливості, пов'язані з недосконалою технікою читання, обмеженістю особистого та читацького досвіду, що не дозволяє їм самостійно оволодівати багатством художньої літератури. Тому на початку XXI століття виникла необхідність у введенні в науковий обіг поняття «читач-початківець» (О.В. Джежелей) – дитини, яка знаходиться на початковому рівні формування читацьких компетентностей, однак може опанувати смисл художніх творів на основі педагогіки партнерства, коли досвідчений читач допомагає їй заповнити наявні прогалини, коли дорослий ділиться своїм досвідом сприймання й аналізу прочитаного, виступає не ментором, а партнером [8].

У навчальному процесі для молодших школярів партнерами в читанні мають стати, перш за все, учителі початкових класів. Однак, як свідчать результати здійснюваного нами упродовж останнього десятиріччя дослідження літературної обізнаності студентів 1-2 курсів факультету початкового навчання, рівень їхньої читацької компетентності невинно знижується. Найбільше занепокоєння викликає низький рівень читацької культури (обмежений читацький кругозір, наявність великої кількості помилок у записі прізвищ письменників, фіксація заголовку твору без зазначення його автора) та відсутність позитивного читацького досвіду. Значна кількість студентів зізнається, що не любили читати в дитинстві. Не може не хвилювати й те, що серед студентів майже немає тих, хто присвячує читанню своє дозвілля, хто читає регулярно (не 1-2 рази на місяць, а кожного дня або кожного тижня). Більшість студентів заочної форми навчання зізнаються, що не читають нічого поза навчанням («немає часу»). Стати прикладом для молодших школярів таким здобувачам освіти буде важко, бо в майбутніх учителів відсутні якості кваліфікованого читача.

На думку О.В.Джежелей, однією з ознак кваліфікованого читача є його читацька самостійність. За Г.П.Ткачук, «читацька самостійність - це особистісна якість читача, яка характеризується позитивними мотивами читача, що спонукають його звертатися до окремих книжок, системою знань, умінь і навичок, які дають можливість з найменшою затратою сил і часу реалізувати свої потреби у читанні. Читацька самостійність виражається у тому, що читач відчуває внутрішню потребу і виявляє стійке вміння читати книжки за самостійним і усвідомленим вибором» [9].

Недооцінка вчителями-практиками значення цієї читацької якості призводить до суттєвого

зниження результативності у формуванні читача в початковій школі. Саме набуттю основних читацьких якостей, зокрема читацької самостійності, присвячений курс позакласного читання в початковій школі, який був розроблений і впроваджений Н.М.Светловською та О.В.Джежелей у 80-90-х рр. ХХ століття. Наповнення цього курсу навчальними матеріалами (книжками для дітей, методичними посібниками для вчителів, різноманітною наочністю) сприяло його впровадженню в навчальний процес у межах предмету «Читання» і дозволило отримати позитивні результати у формуванні читацької самостійності на підготовчому, початковому, основному і заключному етапах.

Ця стаття має за **мету** розкрити перспективи сучасної трансформації системи позакласного читання в початковій школі задля формування читацької компетентності учнів.

Опитування вчителів початкових класів та студентів факультету початкового навчання впродовж першого двадцятиріччя ХХІ століття показали, що в класичному вигляді методика позакласного читання сьогодні не реалізується. Більшість учителів відмовилась від проведення досить складного в підготовці і непередбачуваного за результатом уроку (хоча, згідно з чинними програмами з «Української мови та читання», такі уроки є обов'язковими). Основною причиною відмови від уроків позакласного читання, яку зазначають учителі, є перенавантаження педагогів, брак потрібних книжок у шкільних, районних, домашніх бібліотеках, відсутність підтримки з боку батьків.

Ті вчителі, які зазначають, що проводять уроки позакласного читання, на жаль, не дотримуються етапності формування правильної читацької діяльності і порушують методичні вимоги. Типовим варіантом проведення сучасних уроків позакласного читання є робота за хрестоматією, яка в такому випадку виконує роль навчальної книги і майже нічим не відрізняється від підручника (окрім формулювання завдань та більш низької якості ілюстрацій). На жаль, учителі не усвідомлюють основну пастку, яку має цей шлях – відсутність свободи вибору читача, що є основою формування його самостійності.

Опитування студентів факультету початкового навчання показало, що вони не мають позитивного шкільного досвіду проведення цікавих уроків позакласного читання, що в подальшому негативно позначається на їхній професійній діяльності.

Упродовж 20 років співробітники лабораторії методичного забезпечення безперервної системної освіти «Школа-ЗВО» ХНПУ імені Г.С.Сковороди під керівництвом професора О.В.Джежелей займаються проблемами літературної освіти учнів початкових класів та підготовки студентів відповідного факультету. Одним із актуальних напрямів роботи був пошук адекватних шляхів формування

читацької самостійності й адаптації програми позакласного читання до сучасних вимог. Практична апробація ефективних методів і прийомів роботи відбувалася під час реалізації проекту «Школа професійного зростання (День у школі)» та впровадження в навчальний процес спеціально розроблених посібників. Схарактеризуємо траєкторію змін у позакласному читанні, які відбуваються в сучасній практиці.

У 1 класі розпочинається підготовчий етап формування читацької самостійності. У цей період школярі навчаються грамоти (тобто опановують механізм читання), у них формуються початкові вміння самостійно спілкуватися з доступною дитячою книжкою. Уроки позакласного читання в цей період мають назву «Заняття з дитячою книжкою» та інтегрують два основні напрями: організацію слухання-розуміння учнями твору, який читає вчитель, і безпосередню роботу з дитячою книжкою (читання-розглядання).

Методика позакласного читання передбачає таку структуру уроку-заняття з дитячою книжкою:

I. Установка на слухання. Підготовка до сприймання навчального матеріалу.

II. Виразне читання вчителем обраного твору.

III. Розгляд книжки, знаходження прослуханого твору (зіставлення змісту твору із зовнішніми показниками книжки (ілюстраціями, написами на обкладинці), обмін враженнями про книжку, яку розглянули.

IV. Колективне відтворення прослуханого, міркування про почуте: словесне малювання, опис ситуації за запитаннями вчителя, перечитування з елементами інсценування, хорова декламація віршованих творів, розфарбовування та малювання тощо.

V. Рекомендації щодо організації діяльності з книжкою.

Важливою складовою успіху таких занять є добір навчального матеріалу – книжки, яку буде цікаво розглядати першокласникам. Перевага надається добре ілюстрованим книжкам, у яких розміщено один твір.

Дуже важливо, щоб частина видань мала додаткові функції (книжка-картинка, книжка-панорама, книжка-театр, книжка-розмальовка, книжка-іграшка, книжка «розкази казку» тощо). Наприклад, функція книжки «розкази казку» – навчання дітей переказу. Така книжка складається зі звернення до дорослого, повного тексту казки і малюнків, які послідовно передають зміст твору, але без текстового супроводу. Великі чіткі малюнки дозволяють дітям зосередитися на основних епізодах твору і переказати його. Книжка-театр містить, окрім основного тексту твору, додаткову вкладку із зображеннями дійових осіб, призначену для виготовлення персонажів і декорацій театру на столі. Розігрування художнього твору допоможе організувати як урочну, так і позаурочну

діяльність, наповнивши її цікавим змістом. Додаткова функція книжок-розмальовок – розвиток дрібної моторики кисті руки, що надзвичайно важливо в першому класі.

Для забезпечення необхідними дидактичними матеріалами уроків роботи з дитячою книжкою було створено навчально-методичний посібник «Класна бібліотека. Робота з дитячою книжкою. 1 клас» (видавництво «Весна», 2019)[10]. Це папка, у якій зібрано десять дитячих книжок і методичні рекомендації для вчителя щодо роботи з ними.

Усі запропоновані в посібнику книжки мають додаткове функціональне навантаження, що робить процес знайомства з ними більш привабливим, позитивно мотивованим. У комплекті подано кілька книжок «розкази казки». із додатковою функцією – навчання дітей переказу. Саме ця група книжок практично відсутня в методичному арсеналі сучасного вчителя початкових класів, тоді як її дидактичний потенціал може суттєво вплинути на активізацію словникового запасу, поповнення емоційно-образних уявлень, позитивне ставлення до книжки.

У 2 класі розпочинається початковий етап формування читацької самостійності.

Якщо на підготовчому етапі основною проблемою є добір навчального матеріалу та вміння організувати слухання і розглядання книжки, то на наступному вчитель стикається із проблемами іншого порядку. У першому класі педагог працював у класі з однією книжкою, яку читав та демонстрував учням. У 2 класі учні на уроці знайомляться з двома творами: один читає вчитель, а другий учні. Зазвичай твори пов'язані один з одним або темою, або жанром, або автором.

Структура уроку позакласного читання в 2 класі:

1. Вправи, спрямовані на орієнтування в книжках.
2. Виразне читання вчителем художнього твору.
3. Бесіда-міркування про прочитане.
4. Самостійне ознайомлення учнів з новою книжкою, яку вони мають прочитати на уроці.
5. Самостійне читання учнями названого учителем твору.
6. Колективна бесіда за змістом прочитаного. З'ясування якості самостійного читання.
7. Рекомендації до позаурочної діяльності наступного тижня.

На цьому етапі організації навчання найбільшу проблему складає необхідність забезпечення учнів книжками-колективками (реалізація 4 та 5 пунктів структури уроку). Якщо в 70-90 рр. XX століття, коли дитяча книжка була дотаційною, учитель міг легко знайти необхідні комплекти книжок для забезпечення 18 уроків упродовж року, тим самим допомагаючи сформуванню в учнів необхідні прийоми самостійного розглядання та взаємодії з книжкою, то в умовах сьогодення створення класної бібліотеки книжок-колективок є неймовірно

складним завданням, яке практично неможливо розв'язати.

Це спонукало нас до пошуку оптимального варіанту організації уроків позакласного читання, який дозволив би, з одного боку, продовжувати ознайомлення учнів з розмаїттям дитячих книжок, а з іншого – забезпечувати роботу всього класу з однаковими творами без додаткових фінансових витрат. Учитель приносить на урок гарно ілюстровану книжку, яку читатиме дітям (упродовж року необхідно познайомити учнів з книжками, що мають різноманітне оформлення), виставляє її на деякий час у куточку книги, де учні мають можливість самостійно з нею познайомитися, а під час уроку позакласного читання слухають твір, уміщений у книзі, і колективно її розглядають. Після цього відбувається самостійне читання учнів іншого твору за однаковими посібниками-хрестоматіями.

Оскільки для молодих учителів певну трудність складає добір творів, які вони мають читати на уроці учням, нами було створено хрестоматію для позакласного читання «Читаємо в класі та вдома. 2 клас» [11], яка забезпечує кожну тему текстами художніх творів для читання дітьми і переліком творів, які може прочитати дорослий.

Особливістю початкового етапу формування читацької самостійності є й те, що на уроці позакласного читання в 2 класі не відбувається традиційний для уроків літературного читання аналіз творів, перевагу слід віддавати невеликій бесіді за одним-двома запитаннями щодо змісту прочитаного.

У третьому класі учні переходять до основного етапу становлення читацької самостійності. Саме тут вирішується завдання формування в школярів читацьких інтересів, тобто уміння читати вибірково, співвідносячи свої потреби й можливості.

Упродовж третього року навчання проводиться 18 уроків позакласного читання (планується один урок на два тижні). Своєрідність їх організації полягає в тому, що діти за два тижні одержують завдання, де чітко визначена тема читання і спрямованість наступного уроку. Як правило, учитель вивішує плакат, де вказує тему читання, пропонує список рекомендованих творів і ставить кілька загальних запитань, які не стосуються якогось одного твору. Урок може бути присвячений читанню творів одного письменника (наприклад, «Читаємо оповідання і казки О. Д. Іваненко»), однієї теми («Про нашу Батьківщину і про нас»), одного жанру («Читаємо вірші українських поетів-класиків»).

Структура уроку позакласного читання в 3 класі.

1. Робота з виставкою книжок, прочитаних до уроку.
2. Бесіда про героїв прочитаних книжок та їх авторів.

3. Доповнення, розширення, уточнення читацького досвіду дітей учителем. На кожному уроці вчитель обов'язково розповідає, читає, показує дітям книжки, тобто виступає активним учасником розмови про книжки і читання.

4. Домашнє завдання з коментарем. Вивішування плакату до наступного уроку.

Готуючись до уроку позакласного читання, діти мають переглянути запропоновані твори і обрати серед них ті, які захотілося прочитати. Це може бути один твір, два, або всі твори. Тут в учня має бути свобода вибору. Спочатку він буде обирати дуже невеликі за обсягом твори, але головне, щоб він переглянув якомога більше і зробив свій вибір. Саме це дозволяє вчителю оцінити найвищим балом виконання домашнього завдання такою дитиною.

Спостереження за навчальним процесом, аналіз педагогічної практики студентів, участь у проєкті «Школа професійного зростання (День у школі)» дозволили визначити найпроблемніше для вчителя місце в організації уроку – створення плакату-рекомендації. З метою надання допомоги вчителю-початківцю нами було розроблено навчальний посібник, у якому містяться зразки таких плакатів. Це робочий зошит «Літературне читання. 3 клас» [12]. Хоча цей посібник передусім є складовою навчально-методичного комплексу до підручника «Українська мова та читання. 3 клас. Частина 2» (авторів-упорядників А.А. Ємець, О.М. Коваленко) [13], матеріали до уроків позакласного читання можуть бути використані й вчителями, які працюють за іншими навчальними комплектами.

У 4 класі відбувається заключний етап формування читацької самостійності. Цей етап схожий на попередній. Однак унаслідок збільшення читацького досвіду в учнів спостерігається розширення і формування власних читацьких інтересів. Підвищується роль самостійності, з'являється критичність щодо оцінки думки вчителя.

Як і в 3 класі, основна частина часу, спрямованого на знайомство з творами, припадає на позаурочний час.

Урок позакласного читання в 4 класі має таку структуру.

1. Аналіз книжкової виставки зі збільшенням частки уваги до особистості письменника.

2. Бесіда з елементами дискусії за прочитаними книгами, спрямованість якої задається навчальним завданням, яке діти отримують не пізніше ніж за два тижні до уроку.

3. Виступ учителя в ролі досвідченого читача з повідомленнями, що розширюють уявлення учнів за темою, знайомлять із творчістю письменника та його особистістю, наводять зразки виразного читання і розповіді.

4. Коментар до завдання, що визначає характер вибору книжок і читання до наступного уроку.

Зразки плакатів до уроків позакласного читання в 4 класі учитель може знайти в нашому робочому зошиті «Літературне читання. 4 клас» [14].

Висновки. Сьогодення вносить певні корективи в методику позакласного читання. Її ефективно впровадження в навчальний процес у XXI столітті передбачає трансформацію окремих складових методичної системи із збереженням стрижневої ідеї якісного формування кваліфікованого читача в початковій школі. Обов'язковими умовами позитивного впливу системи уроків позакласного читання є наявність різноманітного навчального і методичного матеріалу для учнів і вчителів, зацікавлена участь у спілкуванні з книжкою усіх учасників освітнього процесу.

Список використаної літератури:

1. Волосевич І., Шуренкова А. Звіт за результатами всеукраїнського соціологічного дослідження «Читання в контексті медіаспоживання та життєконструювання» відповідно до договору по 81 від 10 липня 2020 року на замовлення державної установи «Український інститут книги». Київ, 2020. 181 с. URL: <https://drive.google.com/drive/folders/1KCC8ZkOAXTWInqRTRchHzpVzUhKtxSf5>
2. Читомо. Ukrainian Reading and Publishing Data 2018. Читання в Україні. Всеукраїнський проєкт. URL <http://data.chytomo.com/chytannya-v-ukrayini/>
3. Портрет читача URL: <https://chytomo.com/portret-chytacha/>.
4. PISA. Програма міжнародного оцінювання учнів: Інформаційні матеріали. / Укладачі: Вакуленко Т., Ломакович С. Київ. Український центр оцінювання якості освіти. 38с. URL: http://www.soippo.edu.ua/images/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D1%96%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B3/PISA/PISA_Interactive_final_05_01_17.pdf
5. Султанов Ю. І. Методична концепція викладання зарубіжної літератури. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2000. № 2.С.2-6.
6. Снегірьова В. Оптимізація читацької діяльності старшокласників у інтегрованих підручниках «Російська мова та література» для 10–11-х класів <https://lib.iitta.gov.ua/723784/1/%D0%92%D0%B0%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B0%20%D0%A1%D0%BD%D1%94%D0%B3%D1%96%D1%80%D1%8C%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf>
7. Джежелей О.В., Ємець А.А., Коваленко О.М. Класна бібліотека. Робота з дитячою книжкою. 1 клас Методичний посібник. Харків, 2019 URL: https://vesna-books.com.ua/wp-content/uploads/2020/04/Klasna-biblioteka_Robota-z-dytyachoyu-knyzhkoju_1-klas_Metodychka.pdf

8. Дзежелей О. В. Проблеми становлення читача в процесі навчання. Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «Теорія і методика навчання: проблеми та пошуки». Харків, ХНПУ, 2018. Вип. 15. С. 19–30.
 9. Ткачук Г.П. Теоретико-методичні основи становлення типу правильної читачької самостійності. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_prob_lsilsk_shkolu/5/visnuk_13.pdf.
 10. Дзежелей О. В., Ємець А. А., Коваленко О. М. Класна бібліотека. Робота з дитячою книжкою. 1 клас. Видавничий дім Весна, 2019 (комплект з 10 книжок у папці).
 11. Дзежелей О. В., Ємець А. А., Коваленко О. М. Читаємо в класі та вдома. 2 клас. Хрестоматія для позакласного читання. Харків, Ранок, 2017. 128 с.
 12. Ємець А. А., Коваленко О. М. Літературне читання. Робочий зошит для 3 класу до підруч. А. Ємець, О. Коваленко «Українська мова та читання» (Частина 2). Харків, Ранок, 2020. 48с.
 13. Ємець А. А., Коваленко О. М. Українська мова та читання: підручник для 3 класу з навчанням російською мовою закладів загальної середньої освіти. 2 частина. Харків, Ранок, 2020. 144 с.
 14. Ємець А. А., Коваленко О. М. Літературне читання. Робочий зошит для 4 класу до підруч. А. Ємець, О. Коваленко «Українська мова та читання. 4 клас» (Частина 2). Харків, Ранок, 2021. 48 с.
-

Yemets A., Kovalenko O. Modern transformation of the extracurricular reading system in the Ukrainian primary school

The article is devoted to the problems of decreasing interest in reading in both children and adults in the modern society. The main reasons for this phenomenon are due to a number of reasons, among which there are the economic aspect (high price and absence of a wide range of available books, lack of free time that can be devoted to reading), informational (emergence of new technologies, methods of knowledge transfer), general cultural (change in lifestyle and leisure time with a preference for television as a means of disseminating news and entertainment content, reducing the need for reading in adulthood for career advancement, etc.). It presents the results of modern studies devoted to this issue.

The definition of the concept of a “competent (strategic) reader”, qualified reader is considered. In primary school, the concept of “qualified reader” has its own specifics and a clarifying term that is “beginner reader”. This is a child who is at the initial level of the formation of reading competences and is able to master the meaning of artistic works only on the basis of partnership pedagogy, when an experienced reader helps him fill in the existing gaps, when an adult shares his experience of perceiving and analyzing what has been read.

One of the leading signs of a qualified reader is the formed reading independence, which is based on developed reading competence and freedom of choice. In the 20th century, this quality was effectively formed by the system of extracurricular reading lessons, the origins of which were developed by N.M. Svetlovska and O.V. Dzhezheley. However, today it is impossible to fully implement all aspects established by the methodologists.

The aim of the article is to reveal the perspectives of the modern transformation of the system of extracurricular reading in primary school for the formation of students’ reading competence.

Depending on the brief characteristics of the main stages of the formation of reading independence in primary school (preparatory, elementary, basic and final) that are presented, the article identifies typical difficulties faced by a teacher who starts teaching extracurricular reading lessons. The main problem is related to the lack of the necessary educational material - a system of children’s books, the processing of which will have a purposeful effect on the reading skills formation.

Each stage of the reading independence formation is completed with a variant of the classical method transformation. Firstly, it concerns the development of text books that present modern options for filling the educational process.

Key words: *qualified reader, elementary school student, extracurricular reading, methodology, text book.*